

DRŽAVNA PREDUZEĆA U CRNOJ GORI – JAVNI NOVAC ZA LIČNE I PARTIJSKE POTREBE

Otpremnine kao partijsko ordenje

Zahvaljujući prvenstveno pisanju dnevnog lista "Vijesti", javnost je saznala za niz činjenica u vezi sa politikom i

Piše: Stevo Muk

praksom nagrađivanja funkcionera vladajućih partija koji su direktori, predsjednici i članovi upravnih odbora javnih preduzeća i preduzeća u kojima je Vlada većinski vlasnik.

Najprije je Državna revizorska institucija u "Izveštaju o reviziji finansijskih iskaza željeznice Crne Gore AD za 2007.godinu" utvrdila da je odlukom Skupštine akcionara iz 2005. godine definisana isplata 18 bruto plata nakon isteka mandata predsjednika Odbora direktora.

Željeznica je kompanija koja je 2007. godinu završila sa gubitkom od 104,5 miliona eura. Uprava koja je došla na čelo željeznice, prije dvije godine, svoj mandat "završila" je sredinom prošlog ljeta, kada su podijeljene otpremnine tako što je predsjednik Odbora direktora dobio 120,000 eura, a članovi Odbora po 25,000 eura. Sljedeći Predsjednik Odbora direktora, nakon pola godine rada u željeznici, dobio je otpremninu od 180.000 eura, dok su novi-stari članovi odbora dobili po 45,000 eura.

U drugom preduzeću koje kontroliše Vlada – Rudniku Uglja Pljevlja – doskorašnji predsjednik Odbora direktora i poslanik Demokratske partije socijalista (DPS) dobio je oko 58,000 eura, a drugi poslanik i port-parol DPS-a oko 40,000 eura.

Prosječna neto zarada u Crnoj Gori u decembru 2008.godine iznosila je 443 eura. Osnovna, zvanično prijavljena neto plata ministara u Vladi Crne Gore iznosi između 700 i 1,100 eura. Predsjednik Crne Gore ima platu od preko 1,000 eura. Otpremnine za oko 8,000 radnika, tzv. "žrtava tranzicije" iz perioda od 2000.–

2008, koje je Vlada podijelila prošle i početkom ove godine iznose po 1,926 eura.

Privilegije koje imaju direktori, predsjednici i članovi upravnih odbora (odbora direktora) privrednih društava u vlasništvu države Crne Gore uključuju plate, dnevnice za putovanja, troškove službenih mobilnih telefona, korišćenje službenih vozila i goriva, otpremnine, troškove reprezentacije (restoranske usluge), biznis kreditne kartice sa određenim limitom i druge. Prema javnosti dostupnim saznanjima, plate predsjednika i članova odbora direktora u javnim preduzećima kreću se od 800 do čak 3,000 eura. Plate direktora javnih preduzeća idu i do 4, 000 eura. Gotovo svi članovi upravljačkih tijela ovih kompanija su članovi glavnog odbora vladajućih partija – DPS i SDP.

Pored brojnih kadrova kojima raspolažu vladajuće partije, Vlada, ipak,

Prosječna neto zarada u Crnoj Gori u decembru 2008. godine iznosila je 443 eura. Osnovna, zvanično prijavljena neto plata ministara u Vladi Crne Gore iznosi između 700 i 1,100 eura. Predsjednik Crne Gore ima platu od preko 1,000 eura. Otpremnine za oko 8,000 radnika, tzv. "žrtava tranzicije" iz perioda od 2000.–2008, koje je Vlada podijelila prošle i početkom ove godine iznosi po 1,926 eura

odlučuje da u upravne odbore imenuje samo jedan manji broj najviših partijskih funkcionera, i to u više mandata u istim odborima, a doskora čak i u više odbora istovremeno, dok nakon prestanka mandata u jednom preduzeću odlaze na mjesto članova odbora dugog preduzeća koje se često bavi potpuno različitom privrednom djelatnošću.

Ali, što je u stvari "otpremnina" i da li je moguće da neko zakonito dobije tako veliku sumu novca ?

Zakon o radu propisuje da "Zapošljenom koji je proglašen viškom, a nije mu obezbijeden raspored na druge poslove kod istog poslodavca u stepenu stručne spremlje zapošljenog, sa punim ili nepunim radnim vremenom, raspored kod drugog poslodavca u stepenu stručne spremlje zapošljenog, sa punim ili nepunim radnim vremenom; stručnog osposobljavanja, prek-

valifikacije ili dokvalifikacije za rad na drugo radno mjesto kod istog ili drugog poslodavca i druge mjere u skladu sa kolektivnim ugovorom ili ugovorom o radu, poslodavac je dužan da isplati otpremninu najmanje u visini šest prosječnih zarada u Crnoj Gori. "

Generalni sekretar Unije slobodnih sindikata **Srđa Keković** je ispravno primijetio da je "svrha otpremnine je da se zapošljenom obezbijede sredstva koja bi mu pomogla da prebrodi period čekanja na Birou rada do novog zapošljenja. Dakle, da bi ostvarili otpremninu direktori moraju biti proglašeni tehnološkim viškom, odnosno mora im prestati radni odnos." To naravno nije slučaj, a motivi dodjele otpremnina sasvim su drugačiji.

Namjera Vlade i vladajućih partija je, između ostalog, bila da se lojalnim partijskim kadrovima pomogne na "poboljšanju" životnog standarda tako što će

preuzeti i rukovodeće funkcije u značajnim državnim kompanijama. Poslanik **Džavid Šabović** (SDP) potvrđuje ovu tezu kada kaže "da poslanici u Skupštini imaju dobre plate, ne bi bilo potrebe za dodatnim aktivnostima". Ministar unutrašnjih poslova i javne uprave **Jusuf Kalamperović** (član Predsjedništva SDP) je izjavio za TV Vijesti da " dok je bio član uprave kompanije Montenegro airlines, trećinu plate davao stranci (SDP), jer je takav propis bio u našoj partiji". Direktor DPS-a je medijama priznao da njihovi kadrovi imaju obaveznu uplate 10% prihoda u partijsku kasu.

Nakon otvaranja ove teme u medijama, Vlada Crne Gore je najprije razmotrila "Informaciju o otpremninama u željeznici Crne Gore" i donijela zaključak kojim se obavezuju svi članovi Odbora direktora da vrate otpremnine koje su dobili na osnovu Odluke Skupštine akcionara ovog društva.

Međutim, Vlada je tada ustvrdila da nema mogućnost da prisili bilo koga da vrati dobijeni novac, a iako su jedni pod pritiskom javnosti vratili novac, drugi ne mare za sugestiju Vlade, dok su treći to izričito odbili. Zatim je Vlada formirala i radnu grupu sa ciljem da preispita ukupnu politiku otpremnina i naknada u javnim preduzećima.

Očigledno je da je praksa enormno visokih plata i drugih nagrada za direktore i članove upravnih odbora državnih kompanija prisutna u Crnoj Gori decenijama unazad. U junu 1996.godine, mediji su izvijestavali kako se "U neregulisanim okolnostima, kao što je slučaj sa procesom transformacije u Crnoj Gori, funkcije u upravnim odborima, pokazuju, politički veoma atraktivnima. No, ne treba zanemariti ni materijalni efekat. Članstvo u upravnim odborima postalo je, onima koje to može zapasti, sasvim solidan izvor zarade. Naime, nijednim zakonom ili uredbom nije jasno precizirana novčana nadoknada za rad u upravnim odborima, iako postoji generalna preporuka Vlade Crne Gore da se taj rad nadoknađuje".

Uzroci ovakvog, višedecenijskog stanja leže u nedostatku jasnih pravnih procedura i pravila koja bi ograničila politiku i praksu enormnih prihoda, izostanku

Ali, što je u stvari "otpremnina" i da li je moguće da neko zakonito dobije tako veliku sumu novca

sankcija za takve odluke, nedostatku odgovornog, racionalnog i etičkog odnosa prema javnim resursima, kao i nepostojanju prakse političke odgovornosti za takve odluke.

Vlada se ponaša kao da je riječ o izolovanom slučaju i skorašnjoj praksi kojoj će sada navodno stati na put. Vlada takođe u svom izvještaju pokušava da utvrdi realnije maksimalne plate direktora i članova odbora.

Međutim, umjesto komisija, radnih grupa i izvještaja, ovdje po svemu sudeći ima osnova za sumnju da je učinjen niz krivičnih djela i kršenja drugih zakona. Zato bi Uprava policije i Državno tužilaštvo trebali da pristupe utvrđivanju da li u navedenim djelima odnosno odlukama postoji osnova da su izvršena krivična djela.

Osim toga, inspekcija rada bi trebala da izvrši neophodne kontrole kako bi utvrdila da li je odlukama skupština akcionara, upravnih odbora i odbora direktora prekršen Zakon o radu i s tim u vezi pokrene odgovarajuće postupke.

Država treba sprovesti radikalnu

promjenu politike u odnosu na javna preduzeća i kompanije u kojima ima većinsko vlasništvo. Nova politika treba da podrazumijeva ne samo novi zakon o javnim preduzećima već i jasan etički kodeks za vladine predstavnike u svim organima i tijelima u kojima predstavljaju i garantuju sprovođenje vladine politike.

Kad je u pitanju javnost rada, izvještaji o radu privrednih društava, statuti i drugi opšti akti kompanija u većinskom vlasništvu države moraju biti dostupni putem interneta, kao i sama politika nagrađivanja direk-

tora, članova odbora direktora i drugih rukovodilaca u preduzeću. Vlada treba da utvrdi jasnu i transparentnu politiku nagrada, bonusa i stimulansa u uspješnim, profitabilnim preduzećima čiji je osnivač. Ta politika treba biti vezana za jasne kriterijume poslovnog razvoja kompanije, dokazanu vezu između poslovnih poteza i rezultata i prije svega usmjerena ka menadžerskim strukturama, a ne prema

Međutim, umjesto komisija, radnih grupa i izvještaja, ovdje po svemu sudeći ima osnova za sumnju da je učinjen niz krivičnih djela i kršenja drugih zakona. Zato bi Uprava policije i Državno tužilaštvo trebali da pristupe utvrđivanju da li u navedenim djelima odnosno odlukama postoji osnova da su izvršena krivična djela

upravnim odborima. Takva politika treba da važi samo za one kompanije koje djeluju na tržištu.

Ustavom Crne Gore je, nažalost, propušteno da se funkcija poslanika definiše kao profesionalna i nespojiva sa drugim javnim poslovima tj.funkcijama, posebno sa tako zahtjevnim poslovima kao što bi trebali da budu vođenje poslovne

politike preduzeća u kojima država ima većinski kapital i javni interes je očigledan. Moguće je istražiti druge načine da se dalje profesionalizuje posao upravljanja javnim kompanijama, bilo kroz izmjene Zakona o sprječavanju konfliktu interesa koji, nažalost, ostavlja mogućnost članstva poslanika u jednom odboru ili kroz usvajanje etičkog kodeksa poslanika ili vladinog propisa koji bi utvrdio kriterijume za lica koja u ime države mogu biti imenovana u odbore javnih kompanija.

Državna revizorska institucija (DRI) treba da nastavi sa redovnom revizijom javnih preduzeća, preduzeća u vlasništvu ili sa značajnim učešćem države u vlasništvu, što je do sada bio izuzetak. Subjekti revizije treba da blagovremeno odgovore na preporuke DRI, a izvještaj o primjeni preporuka učine dostupnim javnosti.

Komisija za konflikt interesa treba da pruži odgovor na pitanje zašto se na sajtu ove komisije ne nalaze imovinski kartoni pojedinih predsjednika odnosno članova odbora direktora imenovanih od strane Vlade Crne Gore, preduzeti zakonske

mjere i obezbijediti poštovanje zakona.

Do tada djelotvorna zaštita javnog interesa ostaje u pomračini partijskih i ličnih interesa, što svakako nije garancija napretka društva ma kako ko to pokušavao opravdati.

Autor je predsjednik Upravnog odbora Instituta Alternativa